

Barta Gábor

BESZÁMOLÓ AZ ISO/TC 46/DOKUMENTÁCIÓ BUDAPESTI ÜLÉSÉRŐL

A Nemzetközi Szabványügyi Szervezet (Organisation Internationale de Normalisation = ISO) 46.sz. Dokumentációs Műszaki Bizottsága (röviden ISO/TC 46) 10. jubiláris teljes ülését 1964.október 14-17 között tartotta Budapesten. Mielőtt a budapesti ülés lefolyását ismertetnénk, röviden szólnunk kell az ISO/TC 46 eddigi tevékenységéről.

I. Az ISO/TC 46 eddigi tevékenysége

Az ISO ma már 50 ország részvételével fejt ki eredményes munkát a nemzetközi szabványajánlások megalkotásával a műszaki élet majd minden területén, hogy egységes alapot nyújtson a nemzeti szabványok kialakításához, a világszínvonal eléréséhez. A dokumentáció vonatkozásában különös jelentősége van a szabványosításnak a nemzetközi együttműködés eszközeinek és módszereinek megteremtésében és kifejlesztésében.

Egységesítésre irányuló tevékenység folyik a dokumentáció terén jelenleg a KGST egyes Állandó Bizottságaiban, a Nemzetközi Szabványügyi Szervezetben (ISO) és az UNESCO keretében. Csak megemlítjük anélkül, hogy érdemben foglalkoznánk a FID-ben és az IFLA-ban folyó ilyen irányú munkákkal, amely szervezetek szintén jelentős egységesítési feladatokat látnak el a könyvtárügy és dokumentáció egy-egy szakterületén. E beszámoló keretében csak az ISO/TC 46 dokumentációs szabványosítási tevékenységéről kívánunk részletes tájékoztatást adni.

A második világháború után a Nemzetközi Szabványügyi Szerve-

zetben is újjászervezték a dokumentációs feladatok egységesítésére irányuló munkát. Az ISO/TC 46 titkarsági teendőinek ellátásával a Holland Szabványügyi Bizottságot bízták meg.

Az ISO/TC 46 1948-ban kezdte meg munkáját. Első ülése abban az évben volt Párizsban.

A Szervezet tagjai (az egyes országok szabványügyi intézményei) – a Nemzetközi Szabványügyi Szervezet szabályzatának megfelelően – műszaki bizottságokban ("TC"-kben) végzik a munkát. A műszaki bizottságokban – a közreműködés fokától függően – a nemzeti szabványügyi intézmények, mint aktív tagok (P-tagság), vagy mint megfigyelők (O-tagság) vesznek részt. Az ISO/TC 46 Dokumentációs Műszaki Bizottság munkájában jelenleg 22 ország P-tagsággal, 15 pedig megfigyelőként vesz részt. Magyarország a Bizottság aktív (P) tagja, közreműködik a nemzetközi szabványajánlások megalkotásában és 1958 óta részt vesz a Bizottság teljes ülésein.

A Bizottság P-tagjai: Anglia, Belgium, Brazília, Csehszlovákia, Dánia, Finnország, Franciaország, Hollandia, India, Izrael, Kanada, Kolumbia, Lengyelország, Magyarország, Németország, Norvégia, Olaszország, Portugália, Románia, Svájc, Svédország, USA.

A nemzetközi szabványosítás üteme igen lassu. Ennek okát a nemzetközi munka természetében kell keresnünk. A szabványajánlások kidolgozását, a javaslatok, tervezetek többszöri írásbeli megvitatása előzi meg és általában kétévenként kerül csak sor az un. Teljes ülésekre, amikor szóbeli tárgyalások során egyeztetik az írásbeli észrevételeket. Természetesen, ha szükséges, a Teljes ülések között munkacsoportok készítik elő és egyeztetik a javaslatokat. A munkacsoportokban általában csak a szakértők vesznek részt.

Nagyobb témakörű bizottságok –s ilyen az ISO/TC 46 is– a célszerű munkamegosztás érdekében nagyobb önállósággal rendelkező Albizottságot ("SC"-t) szerveznek. Az ISO/TC 46 1.sz. Albizottsága a r e p r o g r á f i a témakörben végzi a nemzetközi szabványajánlások kidolgozását. Az Albizottság is rendszeresen –általában kétévenként– tartja teljes üléseit.

Az ISO/TC 46 jelenlegi szervezete:

ISO/TC 46 Dokumentáció (titkarság: Hollandia)

Munkacsoportok: WG 1. Bibliográfiai témák

WG 2. Kiadványok (könyvek, folyóiratok stb.)

WG 3. Transzliteráció

Albizottság: ISO/TC 46 SC 1 Reprográfia (titkárság: Franciaország).

A Műszaki Bizottság és Albizottság eddig kidolgozott szabványajánlásainak és ajánlás-tervezeteinek száma komoly előkészítések eredménye, különösen, ha figyelembe vesszük a témák jelentőségét, a nemzetközi munkák jellegét és a kidolgozás nehézségeit. A nemzetközi szabványajánlások -mint ez nevükben is kifejezésre jut- a tagországok számára csupán ajánlások, de a nemzeti szabványok kiadásánál irányadónak tekinthetők. A magyar dokumentációs szabványok alapelveikben megegyeznek a nemzetközi szabványajánlásokkal, bár általában az utóbbiaknál részletesebb előírásokat tartalmaznak. Természetesen a teljes egyezőséget nem kereshetjük, hiszen a könyvtári munka egységét szolgáló magyar szabványok, évekkel megelőzték az e témakörben kiadott nemzetközi szabványajánlások megjelenését. A nemzetközi szabványajánlásokat elfogadtuk, mert véleményünk szerint az egységes előírások a nemzetek közötti jobb megértést és a kulturális együttműködést is elősegíthetik. A n e m z e t k ö z i s z a b v á n y a j á n l á s o k -és ezt külön is hangsúlyozni kívánjuk- nem tekinthetők a nemzeti szabványokkal azonos érvényűeknek. Magyarországon csak a Magyar Népköztársasági Országos Szabványok (MSz, korábbi jele: MNOSZ) előírásai kötelezőek, a nemzetközi szabványajánlások csak mint szakirodalmi anyag vehetők figyelembe.

Az ISO/TC 46 eddigi eredményes tevékenységét bizonyítja a megjelent jelentős számú nemzetközi szabványajánlás és ajánlás-tervezet.

Ezideig a következő témákban kerültek kiadásra ISO ajánlások, illetve ajánlás-tervezetek:

ISO/R 4-1953 Code international pour l'abréviation des titres de périodiques (Folyóiratcímek rövidítésének nemzetközi szabályzata). 4 p.

ISO/R 8-1954 Présentation des périodiques (Folyóiratok belső elrendezése). 8 p.

ISO/R 9-1954 Système international pour la translittération des caractères cyrilliques (A cirill írásjelek átírásának nemzetközi rendszere). 7 p.

ISO/R 18-1955 Sommaire de périodiques ou d'autres documents (Folyóiratok és egyéb kiadványok tartalomjegyzéke) 3 p.

- ISO/R 30-1956 Manchette bibliographique (Folyóiratok címszegélye) 4 p.
- ISO/R 77-1958 Références bibliographiques.Éléments essentiels.(Bibliográfiai hivatkozás. Minimális adatok). 7 p.
- ISO/R 169-1960 Sizes of photocopies (on paper) readable without optical devices (Szabad szemmel olvasható fényképmásolatok papírméretei) 3 p.
- ISO/R 193-1961 Microcopies on transparent bases. Sizes of recommended bases (Átlátszó alapú mikrokópiák. Ajánlott anyagok. Méretek) 3 p.
- ISO/R 214-1961 Analyses et résumés d'auteurs (Kivonatok és szerzői összefoglalások). 4 p.
- ISO/R 215-1961 Presentation of contributions to periodicals (Folyóiratok közleményeinek megjelentetése) 4 p.
- ISO/R 218-1961 Microcopies. Scale of 35 mm microfilms for international exchange (Mikrokópiák. 35 mm-es mikrofilmek kicsinyítési aránya nemzetközi csere céljára) 4 p.
- ISO/R 233-1961 Systeme international pour la translittération des caractères arabes (Arab írásjelek átírásának nemzetközi rendszere) 8 p.
- ISO/R 259-1962 Translittération de l'hébreu (Héber írásjelek átírása) 7 p.
- ISO/R 260-1962 Terms relating to microcopies and their bases (Mikrokópiák és anyagaik terminológiája) 4 p.
- ISO/R 371-1964 Terminologie des appareils pour microcopies (Mikrokópiákhoz szükséges készülékek terminológiája) 3 p.
- Draft 3. ISO R 315 Translitteration des caractères grecs en caractère latins (Görög írás átírása latinra.1963) 4 p.
- Draft ISO R 482 Caractères typographique conventionnel ISO pour essais de lisibilité. Caractère ISO (Egyezményes ISO jelsablon a sokszorosító el-

járás olvashatóságának vizsgálatához -un. ISO
betű-. 1961) 3 p.

Draft ISO R 485 Essential characteristics of 35 mm microfilm
readers (35 mm-es mikrofilm leolvasók lénye-
ges jellemzői. 1961) 2 p.

Draft ISO R 593 Microcopies. Legibility tests. Description
and use of the ISO mire (ISO test object). Pho-
tography (Mikrokópiák olvashatósági vizsgálatai. Az ISO típusu nyomdai jel leírása és használata. Fényképezése. 1963) 7 p.

Draft ISO R 648 Microcopies. Essais de lisibilité. Description
et utilisation de la micromire ISO pour l'exa-
men d'un appareil de lecture (Mikrokópiák ol-
vashatósági vizsgálatai. Olvasókészülékek vizs-
gálatára szolgáló élességvizsgáló test -ISO
micromire- leírása és használata. 1963) 6 p.

Draft ISO R 722 Bibliographical references. Essential and
supplementary elements. (Minimális és kiegészítő
adatok. 1963) 9 p.

A fentiekből is megállapítható, hogy az ISO/TC 46 egy sor jelen-
tős téma rendezését segítette elő és munkája számos kérdésben
egyétértést eredményezett a résztvevő országok között.

Természetesen a nemzetközi szabványajánlások sem örökérvényűek,
ezek módosítása, felülvizsgálata is szükségessé válhat. (A budapes-
ti ülésen tárgyalták az ISO R 4-1953 és az ISO R 9-1954 szabvány-
ajánlások módosítását). Különösen indokolt ez akkor, amikor az el-
ső nemzetközi szabványajánlások kiadása óta több mint 10 év eltelt.

Az elmúlt évtized alatt ugrásszerű volt a fejlődés mind a fel-
dolgozásra kerülő dokumentumok számában, mind a feldolgozás mód-
szereiben. A gépesítés szerepe a dokumentációban megnőtt, - szük-
séggé vált, hogy a feldolgozás és tájékoztatás gépesítése érde-
kében újabb és megfelelőbb rövidítési, átírási rendszereket dolgoz-
zanak ki és vezessenek be. A fejlődés azonban az egyes országokban
nem azonos. Az igen drága berendezéseket beszerezni, fenntartani
ma még csak néhány ország tudja (nem is volna ez mindenhol gazda-
ságos), és ezért olyan megoldásokat kell alkalmazni, amelyek az
egységesség fenntartása mellett a hagyományos és a gépi feldolgo-
zás követelményeit egyaránt kielégítik.

II. A budapesti ülés

Az ISO/TC 46 X. Teljes Ülésén a következő országok képviselték magukat (zárójelben a delegátusok száma):

Anglia (7)	Lengyelország (1)
Belgium (2)	Magyarország (12)
Csehszlovákia (1)	Németország (15)
Dánia (1)	Olaszország (4)
Délafrikai Köztársaság (1)	Románia (2)
Franciaország (10)	Svédország (1)
Hollandia (4)	USA (10)

Megfigyelőkkel képviseltette magát a FID, az IFLA és az UNESCO.

Az ISO/TC 46 Teljes ülése előtt 1964. október 12-én és 13-án Budapesten tartott ülést a Reprográfiai Albizottság is, amely a dokumentációt érintő – a mikrofilmtechnikával összefüggő – nemzetközi szabványajánlások kidolgozásával foglalkozik. A Reprográfiai Albizottság munkájáról R. Frontard, az Albizottság elnöke tartott beszámolót az ISO/TC 46 Teljes Ülésén.

Az ISO/TC 46 ülés napirendjén a következő fontosabb témák szerepeltek:

1. Transzliteráció (cirill)
2. Kiadványok indexei
3. Polyóiratcímekben leggyakrabban előforduló szavak rövidítése
4. Bibliográfiai hivatkozások szokásos szavainak rövidítése
5. Kiadványok címlapjai
6. Nemzetközi szervezetek javaslatai
7. Az ülés határozatai

A Nemzetközi Szabványügyi Szervezet gyakorlatának megfelelően az ülés több munkacsoportban folytatta a napirenden szereplő témák kidolgozását.

Transzliterációs munkacsoport

Az ISO/TC 46 Párizsban 1962-ben tartott IX. ülésén határozatot fogadtak el egy a transzliteráció kérdéseivel foglalkozó állandó munkacsoport létesítésére. A munkacsoport első feladatának tekintette, hogy kialakítsa az alapelveket, amelyek alkalmasak arra, hogy azok alapján az átírási rendszerek nemzetközi szabványajánlását kidolgozzák. A munkacsoport behatóan foglalkozik az ISO R 9-1954 A cirill betűk átírásának nemzetközi rendszere c. nemzetközi szabványajánlás módosításának előkészítésével. Az ISO R 9 -bár a tagországok nagy része elfogadta- mégsem érte el célját, bevezetése sem az angolszász nyelvterületen, sem a latin betűt használó szláv nyelvű országokban nem vált általánossá.

A legfőbb nehézség abból származik, hogy míg az ISO R 9 az átírás tudományosan elfogadott gyakorlatát vette figyelembe, addig az angolszász, de más európai latinbetűs írást használó országokban is idegenkednek az ISO átírás diakritikus jeleinek alkalmazásától és ezért az egyes nemzeti átírásokban fonetikus elemek is jelentkeznek. Növeli a nehézségeket az a körülmény, hogy az írógépek e különleges jelek alkalmazására nincsenek berendezve.

Szemléltetően mutatja a jellemző eltéréseket az összehasonlító táblázat a nemzetközi (ISO), a magyar (MSZ) és az angol (BS) szabványok között. (L. 421.old.)

Az angol átírási rendszert egyébként még az angol nyelvű országokban sem fogadták el. Így részben eltérő rendszereket alkalmaz Angliában pl. a Permanent Committee on Geographic Names, az USA-ban az U.S. Board on Geographic Names és a Library of Congress. Az eltérések az említett szervek által használt rendszerek között azonban csak a cirill abc néhány betűjét érintik.

A cirill átírás egységes nemzetközi rendszerének megalkotásához fűződő érdekek tették indokolttá, hogy az ISO/TC 46 Transzliteráció munkacsoportja -több nemzetközi szerv támogatásával- kiváló szakértők közreműködésével fokozott ütemben készítse elő a cirill átírás nemzetközi szabványajánlásának módosítását. A munkacsoport által kidolgozott okmányok tartalmazzák:

- az átírás alapelveit,
- a modern orosz nyelv átírására vonatkozó táblázatot,
- a kiegészítést a cirill betűs többi szláv nyelvhez.

Cirill betük átírása (modern oroszból)

A cirill betü			Az átírás		
			ISO/R 9-1954	MSZ 3394-51	BS 2979:1958
1	А	а	a	a	a
2	Б	б	b	b	b
3	В	в	v	v	v
4	Г	г	g	g	g
5	Д	д	d	d	d
6	Е	е (ë)	e (ë)	e	e (ë)
7	Ж	ж	ž	zs	zh
8	З	з	z	z	z
9	И	и	i	i	i
10	Й	й	j	j	j
11	К	к	k	k	k
12	Л	л	l	l	l
13	М	м	m	m	m
14	Н	н	n	n	n
15	О	о	o	o	o
16	П	п	p	p	p
17	Р	р	r	r	r
18	С	с	s	sz	s
19	Т	т	t	t	t
20	У	у	u	u	u
21	Ф	ф	f	f	f
22	Х	х	h	h	kh
23	Ц	ц	c	c	ts
24	Ч	ч	č	cs	ch
25	Ш	ш	š	s	sh
26	Щ	щ	šč " (szó közben)	sčs "	shch " (szó közben)
27	Ъ	ъ			
28	Ы	ы	y	ü	y
29	Ь	ь	,	,	,
30	Э	э	é	é	é
31	Ю	ю	ju	ju	yu
32	Я	я	ja	ja	ya

A munkacsoport szükségesnek tartja, hogy az ISO ajánlást valamennyi cirill betűt használó ország elfogadja.

Ilyen előzmények mellett érthető, hogy a nagy feladatok folytán fokozott érdeklődést váltott ki a transliterációs munkacsoport ülése, amelyet 1964. október 12-én és 13-án az ISO/TC 46 teljes ülés előtt tartottak meg. Az ülésen J. Orne az USA North Carolina-i Egyetemének könyvtárosa elnökölt. A legnagyobb vitát a modern oroszban használt cirill írásjelek átírására vonatkozó javaslat váltotta ki. Több napi tanácskozás után a legelfogadhatóbb kompromisszumban állapodtak meg.

A kompromisszum alapja egy variáns bevezetése annak érdekében, hogy az angolszász nyelvterületen hagyományossá vált átírás is alkalmazható legyen. Ennek megfelelően az ISO R 9 Cirill betűk átírásának nemzetközi rendszere c. nemzetközi szabványajánlás lábjegyzetében hivatkozás történik az ASA/BSI rendszer variánsára, meghatározott írásjelek tekintetében. Ugyanakkor kifejezésre juttatták, hogy az ASA/BSI rendszeren alapuló nemzeti szabványok hasonlóan lábjegyzetek alatt fogják lehetővé tenni az ISO R 9-ben található variánsokat.

Ez a megoldás a nemzetközi átírás egységes rendezésében fenntartotta az ISO R 9 ajánlás alapelvét, de ugyanakkor lehetővé tette az angolszász variáns alkalmazását is azokban az országokban, ahol ennek hagyományai vannak. Ez a variáns a következő esetekben alkalmazható:

7.	Ж	ж	zh
10.	И	й	i
22.	X	x	kh
23.	Ц	ц	ts
24.	Ч	ч	ch
25.	Ш	ш	sh
26.	Щ	щ	shch
31.	Ю	ю	yu
32.	Я	я	ya

A magyar delegáció nem lelkesedett ezért a megoldásért és a munkacsoport ülésén ennek kifejezést is adott, mert ez eleve kétféle lehetőséget teremtett és az egységes átírás gyakorlatilag legalább kettőre bővült.

Kétségtelen, hogy még mindig nagyobb előny származik abból,

ha az angolszász nyelvterületen is egységes átírást alkalmaznak, mert így biztosítható az, hogy csak egy variánssal lehet még számolni.

Természetesen mindehhez járulnak azok a problémák, amelyek abból adódnak, hogy egyes országokban -mint hazánkban is- már korábban szabályozták a cirillbetűk átírásának rendszerét, amelyet hazai használatra a jövőben is fenn kívánnak tartani. Az átírási rendszer nem változtatható egyik napról a másikra. A könyvtárak sokszázezer katalóguscéduláját nem lehet újból átírni. Ezért az ISO átírási rendszerét Magyarországon csak a nemzetközi forgalom céljaira szolgáló kiadványokban célszerű alkalmazni. Természetesen azok az országok, amelyek nemzeti szabvényaikkban már korábban az ISO R 9 előírásait vették alapul és nem tartoznak az angolszász nyelvterülethez, változatlanul használhatják az eddigi ISO táblázatokat.

A munkacsoport felülvizsgálta az egyéb cirillbetűs szláv nyelvek átírására vonatkozó táblázatokat és itt is javaslatokat tett bizonyos variánsok elfogadására, hogy egyes szláv nyelvek írásjeleinek eredetisége az átírásban megőrizhető legyen.

A cirillírást használó nem szláv nyelvek átírásának kérdésében a munkacsoport szükségesnek tartotta a téma további tanulmányozását. A magyar delegáció elvállalta egy erre vonatkozó munkaokmány elkészítését, figyelemmel nyelvészeink ilyen irányú tanulmányaira.

A transliteráció terén folyó munkák szervezettebbé tétele érdekében szükségesnek látta a munkacsoport, hogy a jövőben mint az ISO/TC 46 2.sz. Albizottsága működjön, és elnevezése "ISO/TC 46 2. Conversion of written languages" legyen. Az így szervezett új Albizottság titkársági teendőinek ellátását az USA delegációja vállalta. Az új Albizottság megalakulását az ISO Főtitkársága hivatalosan fogja az összes érdekelt országokkal közölni.

Bibliográfiai munkacsoport

A munkacsoport a korábbiakban már megkezdett következő javaslatok tárgyalását folytatta:

A folyóiratok címeiben leggyakrabban előforduló szavak rövidítése (Abbreviations of generic names in titles of periodicals).

Bibliográfiai hivatkozások szokásos szavainak rövidítése

(Abbreviations of typical words in Bibliographical references).

A folyóiratok címeiben leggyakrabban előforduló szavak rövidítése c. javaslat előzményei visszanyulnak az ISO/TC 46 1960. évi londoni ülésére. Az ott kapott megbízás alapján a Francia Szabványügyi Intézet kidolgozta a folyóiratok címeiben gyakran használt szavak rövidítési jegyzékét, nemzetközi szabványajánlásként történő kiadás céljából. Itt olyan szavak rövidítéséről van szó, mint pl.

Blatt	= Bl.	{ Journal	= J.
Folyóirat	= F	{ Jorنال	
Lap, Lapok	= L	Zeitschrift	= Z
Jahrbuch	= Jahrb.	Courrier	= Courr.
		Revue	= Rev. stb.

Az ISO R 4-1953. nemzetközi szabványajánlásban szabályozta a folyóiratcím rövidítés általános szabályait. Az újabb javaslat célja a leggyakrabban előforduló szavaknak lehetőleg a kezdőbetűre korlátozott, az általános szabályoknál is radikálisabb rövidítése.

Ezt a problémát megvitatták 1963. szeptember 16 és 21-e között Philadelphióban az UNESCO tudományos publikációkkal foglalkozó munkacsoportjának ülésén is P. POINDRON, a Bibliothèques de France vezető könyvtárosa által kidolgozott dokumentum alapján.

Az ISO/TC 46 erre vonatkozóan időközben kiadott munkaokmányaival kapcsolatban vita alakult ki, amely az un. CODEN rendszer bevezetésének lehetőségét mérlegelte a folyóiratok címeinek rövidítésére nézve. Ez a rendszer -amelyet az amerikai referáló folyóiratok alkalmaznak- a gépi feldolgozás követelményeihez alkalmazkodik, lényege az, hogy minden folyóiratcím négy betűre redukál. Az erre vonatkozó rövidítési jegyzék könyv alakjában is megjelent.

A munkacsoport bár elismerte, hogy a Coden-rendszer hatással lehet a műszaki információ folyamatára, mégis arra az álláspontra helyezkedett, hogy annak tárgyalása a nemzetközi szabványosítás szempontjából még nem időszerű. Ezt egyébként alátámasztotta az a tény is, hogy az Amerikai Szabványügyi Szervezet által kidolgozott folyóiratcím-rövidítési szabvány a jelenleg érvényes nemzetközi gyakorlatnak felel meg.

A munkacsoport foglalkozott az ISO R 4 felülvizsgálatának né-

hány elvi kérdésével is. Megállapította, hogy az ISO R 4 revíziója szükséges, a módosításhoz az amerikai és angol delegációk által kidolgozott munkaokmányt felhasználják. A további munkálatokat a bizottság elnöke, P. Poindron, levelezés útján folytatja.

A munkacsoport tárgyalásai során ismét felvetették egy nemzetközi folyóiratcím-rövidítés jegyzék kiadásának szükségességét. Egy olyan jegyzék kiadására gondolnak, amely egyrészt megállapítaná a folyóiratok címeiben előforduló bizonyos szavak rövidítését, másrészt közölné e rövidített szavak teljes alakját.

A vita során kialakult az a vélemény, hogy felhívást intéznek az ISO/TC 46 tagjaihoz annak érdekében, hogy működjenek közre egy ilyen jegyzék összeállításában.

A jegyzék összeállításától -a gyakorlati munka megkönnyítése mellett- azt várják a szakemberek, hogy majd ilymódon lehetővé válik a különböző szavakra vonatkozó azonos rövidítés kiküszöbölése, továbbá az azonos eredetű szavakra alkalmazott különböző rövidítések egységesítése.

A jegyzéket először négy-öt nyelvre szándékoznak összeállítani, majd kiterjesztenék a többi nyelvekre is, gondosan ügyelve arra, hogy a nemzeti szokással ellentétes rövidítések használata elkerülhető legyen.

E munkacsoport másik témája a bibliográfiai hivatkozások szokásos szavainak rövidítése volt. Ez a rövidítés-jegyzék a bibliográfiai hivatkozásokban leggyakrabban előforduló kifejezésekre vonatkozik. Az MSZ 3424 Könyvtári címléírási szabályok c. magyar szabvány VIII. fejezetében is közreadtunk egy hasonló rövidítési jegyzéket. A most tárgyalt javaslat ennél lényegesen terjedelmesebb és jelentős számban tartalmaz magyar rövidítéseket is.

A javaslatot levelezés útján fogják véglegesíteni.

Kiadványokkal foglalkozó munkacsoport

E munkacsoport két anyagot tárgyalt: A könyvek címlapjai című negyedik javaslatot és a kiadványok indexeit. E javaslatok budapesti tárgyalása feltehetően végleges szöveget eredményezett, márcsak azért is, mert mindazok az országok, amelyek írásban hozzászóltak, személyesen is jelen voltak és az új szövegezéssel egyetértettek.

Az e munkacsoportban tárgyalt témák a könyvkiadó szervezetek munkáját érintik. A könyvek címlapjainak szabványosítása részletes szabályokat tartalmaz a kiadványok első lapján (címlap, a címlap előtti és utáni lapokon) feltüntetendő adatokra és azok elrendezésére. A dokumentációban és a könyvtári feldolgozás során jelentős az a munka, amelyet a kiadványok címadatainak összeállítása jelent. Ha az adatok hiányosak -ha pl. a kiadvány nem közli a szerző teljes nevét vagy a megjelenés évét, fordított műveknél az eredeti műre vonatkozó adatokat stb.- akkor ez a feldolgozás egész menetét akadályozza. Az adatkiegészítés, utánkeresés növeli a könyvtári feldolgozás költségeit és késlelteti a kiadványok közreadását.

A szocialista országokban a kiadványok címadatai összeállításának rendjét szabványban vagy egyéb módon már szabályozták (Magyarországon: "MSZ 3402 Könyvek címlapja, belső elrendezése és kolofonja"; Lengyelországban: "PN-58 N-01162 Przepisy bibliograficzne kompozycja wydawnicza tytułatury ksiązki"; Romániában: "STAS 945-1953 Carti si brosură".) A jelenlegi nemzetközi szabványjavaslat a vonatkozó magyar szabvány előírásaival általában megegyezik. A kiadandó nemzetközi szabványajánlás értékét és a beléfectetett munka eredményét nagyban fokozhatja, ha a kapitalista országok is szabályozzák ezt a kérdést és annak érvényesülését előmozdítják.

A munkacsoport által tárgyalt másik téma a kiadványok indexére vonatkozó nemzetközi szabványjavaslat volt. E javaslat viszonylag kisebb érdeklődést váltott ki, és a jelenlegi harmadik tervzettel a delegátusok egyetértettek. A javaslat célja az, hogy megállapítsa a kiadványok indexei összeállítására vonatkozó szabályokat a kiadók és szerkesztők számára annak érdekében, hogy megkönnyítse azok használatát a bibliográfusok, könyvtárosok és kutatók munkájában. A javaslat részletes előírásokat tartalmaz az indexek szerkesztésének módjára, alaki elrendezésére.

Statisztikai munkacsoport

Az ISO/TC 46 ülésén résztvett az IFLA megfigyelője is és bemutatva a szervezet főtitkárának levelét, amelyben az IFLA javasolja, hogy az ISO más nemzetközi szervezetekkel (UNESCO, FID) együttműködve dolgozzák ki a megbízható könyvtári statisztikák nemzetközi szabványait.

Az IFLA képviselőjének e javaslatát az ISO/TC 46 Teljes ülésén

hozott határozatnak megfelelően egy alkalmi munkabizottság tárgyalta meg, amelyben 12 ország delegátusai és az UNESCO, IFLA képviselői vettek részt. Az ülésen szétosztották az USA Könyvtáros Egyesületének a könyvtári statisztikára vonatkozó javaslattervezetét. Megvizsgálták a nemzetközi szabványosítás lehetőségét és úgy találták, hogy az ISO/TC 46-t felkérjük, hogy e téma alapelveinek és a terminológiai kérdéseknek tárgyalását a Bizottság munkatervébe felvegyék.

ÖSSZEFOGLALÁS

A Nemzetközi Szabványügyi Szervezet 46. Dokumentációs Műszaki Bizottságának X. Teljes ülése a résztvevő országok és a delegátusok számát, valamint az elfogadott javaslatokat tekintve, a legjelentősebb és legeredményesebb volt valamennyi eddigi között.

A transliterációs munkacsoport a modern orosz átírása tekintetében -az adott körülmények között- az egyetlen lehetséges kompromisszum elfogadásával jelentős előrehaladást ért el. A X. Teljes ülésen elfogadott határozat, amely a transliterációs munkacsoportot Albizottsági szintre emelte, fokozta a munka szervezettségét, tervszerűségét. Szükséges volna, hogy ezen új albizottságok munkájában a szláv nyelvű országok teljes számban aktív tagként közreműködjenek.

A bibliográfiai munkacsoport két témát tárgyalt: "A folyóiratok címeiben leggyakrabban előforduló szavak rövidítése" és a "Bibliográfiai hivatkozások szokásos szavainak rövidítése". Mindkét javaslat alapelveiben és részleteiben is tulnyomórészt elfogadásra került. A még szükségesnek látszó egyeztetés újabb tárgyalást nem igényel.

E munkacsoport ülésein határozták el egy többnyelvű rövidítési jegyzék kiadását, amely megkönnyítené a folyóiratok címeinek rövidítését és a rövidített címek azonosítását.

A kiadványokra vonatkozó munkacsoport is befejezte két téma tárgyalását. Mindkettő: "A kiadványok címlapjai" és "Kiadványok indexei" hasznos dokumentumai a nemzetközi szabványosításnak. Kíváncsinos volna, hogy ezek bevezetése és alkalmazása a kiadványok szerkesztésénél minél szélesebb körben lehetővé váljék.

Az üléseket a legteljesebb együttműködés jellemezte. A magyar delegáció dr. L á z á r Péter az Országos Műszaki Könyvtár és

Dokumentációs Központ főigazgatójának vezetésével valamennyi munkacsoportban színvonalas és eredményes munkát végzett.

A külföldi delegátusok közül többen felkeresték könyvtárait és megbeszéléseket folytattak a kiadványcsere fokozásáról, az együttműködés kiterjesztésének lehetőségeiről.

Az OMKDK előadást szervezett az üzemi könyvtárosok részére, amelyen K. A. S c h l o e s s e r, a düsseldorfi Schloemann A. G. vezető könyvtárosa ismertette az üzemi könyvtárak feladatait, munkamódszerét.

Előadást tartott az érdekelt szakemberek részére F. G. Lorphevre, a Belga Szabványügyi Intézet Dokumentációs Szakbizottságának elnöke az Egyetemes Tizedes Osztályozás időszerű problémáiról, a folyamatban lévő és tervezett módosításokról.

T a k á c s Pál, a Magyar Szabványügyi Hivatal elnöke az ülésen résztvevő delegátusok számára a Gellért szállóban vacsorát adott. Ennek során C. van D i j k, a holland delegáció vezetője, az ülészak elnöke és R. F r o n t a r d, az AFNOR, a Francia Szabványügyi Intézet igazgatója köszönetét fejezte ki a vendéglátásért és a X. jubiláris ülés mintaszerű megrendezéséért.
